Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

DIDAKTIK DRAMA VOSITASIDA TALABALARDA EMPATIYA, EMOTSIONAL BARQARORLIK VA KONSTRUKTIV MULOQOT KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

https://doi.org/10.5281/zenodo.23879915

Angren Universiteti ”Pedagogika va psixologiya”kafedrasi
katta o’qituvchisi **Xolbayeva Dildora Azizovna**

Annotatsiya: *Ushbu maqolada didaktik drama yordamida talabalar orasida empatiya, emotsional barqarorlik va konstruktiv muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish jarayoni o‘rganiladi. Ushbu metodlarning ta'siri va amaliyoti haqida ma'lumotlar keltiriladi.*

Kalit so’zlar: *didaktik drama, empatiya, emotsional barqarorlik, konstruktiv muloqot.*

KIRISH

Didaktik drama ta'lim jarayonida muhim vosita sifatida e'tirof etiladi. Bu metod, o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy ko'rinishda o'zlashtirish imkonini beradi. Didaktik drama orqali o'quvchilar o'z hissiyotlarini ifoda etish, ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ushbu usul, o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi, bu esa o'z navbatida ta'limning samaradorligini oshiradi. Ta'lim tizimida didaktik drama qo'llanilganda, o'quvchilar o'zaro muloqot, hamkorlik va jamoaviy fikrlash jarayonlarida ishtirok etadilar, bu esa ular orasida ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi.

Ushbu maqolaning maqsadi didaktik dramaning ta'limdagi ahamiyatini chuqurroq o'rganish va uning o'quvchilarga ta'sirini tahlil qilishdir. Muammo esa didaktik drama metodining ta'lim jarayoniga qanday integratsiyalashuvi va uning o'quvchilarni motivatsiya qilishdagi roli bilan bog'liq. Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, didaktik drama orqali o'quvchilar nafaqat bilim olishadi, balki ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu, albatta, ularning kelajakdagi faoliyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Maqolada didaktik drama bilan bog'liq muammolar va uning ta'lim jarayonidagi o'rni haqida batafsil ma'lumot beriladi. Didaktik drama ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi, chunki u o'quvchilarga ijodkorlik va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi. Ushbu metod, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlab, ularning bilimlarini amaliyotga tadbiq etish imkoniyatini yaratadi. Maqolaning maqsadi didaktik dramani ta'lim tizimida qanchalik samarali qo'llanilishini tahlil qilish va bu jarayonda yuzaga keladigan muammolarni aniqlashdir. O'qituvchilar va o'quvchilar orasida samarali aloqa o'rnatish, shuningdek, didaktik drama orqali

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

o'quvchilarning emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Didaktik drama: Ta'rifi va asosiy prinsiplari

Didaktik drama tushunchasi ta'lim jarayonida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydigan, o'zaro munosabatlar va hissiyotlarni ifodalash imkoniyatini beruvchi pedagogik yondashuvdir. Bu jarayon o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifodalash, muammolarni hal etishda ijodiy yondashuvni qo'llash va guruhda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Didaktik dramani o'qitishda qo'llash, ayniqsa, o'zaro munosabatlar va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Tarixan, didaktik drama pedagogik nazariyalar va amaliyotlar rivojlanishi bilan bog'liq holda shakllangan. 20-asrning boshlarida, bu yondashuv ta'lim jarayonida o'z o'rnini topa boshladi, chunki o'qituvchilar o'quvchilarning faolligini oshirish va darslarni qiziqarli qilish maqsadida yangi metodlarni izlashga intilishdi. Didaktik drama o'quvchilarni nafaqat bilim olishda, balki o'zaro munosabatlar va hissiy rivojlanish jarayonida ham qo'llab-quvvatlaydi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar muayyan vaziyatlarda o'zlarini qanday tutishlarini o'rganadilar, bu esa ularning emotsional intellektini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, didaktik drama ta'lim jarayonining interaktivligini ta'minlaydi, bu esa o'quvchilarning o'zaro aloqalarini yanada mustahkamlaydi. Didaktik drama ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvdir. Bu metod o'quvchilarga o'zlarining hissiyotlarini, fikrlarini va tajribalarini ifoda etish imkonini beradi, shuningdek, o'zaro muloqotni kuchaytiradi. Didaktik drama tarixi qadimgi yunon drama san'atiga borib taqaladi, ammo XXI asrda ta'limda ko'proq qo'llanilmoqda. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilar turli rollarni o'ynash va vaziyatlarni o'rganish orqali hayotiy ko'nikmalarni egallaydilar. Natijada, didaktik drama ta'lim jarayonini yanada jonli va samarali qiladi, shuningdek, o'quvchilarning o'z-o'zini anglash va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi.

Empatiya: Ta'rifi va rivojlantirish usullari

Empatiya tushunchasi insonlar o'rtasidagi aloqalarni chuqurlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Bu, asosan, boshqalar his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos ravishda javob berish qobiliyatidir. Empatiya nafaqat shaxsiy munosabatlarda, balki jamiyatda ham muhim ahamiyatga ega. U insonlarni bir-biriga yaqinlashtiradi, o'zaro hurmat va tushunish muhitini yaratadi. Didaktik drama empatiyani rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu metod, o'quvchilarga turli rollarni o'ynash imkonini berib, ularni boshqalar nuqtai nazaridan fikrlashga undaydi. O'yin jarayonida o'quvchilar boshqalarning his-tuyg'ularini his qilish va ularni tushunish qobiliyatini oshiradilar. Didaktik drama yordamida o'quvchilar muayyan vaziyatlarni o'rganib, o'zlarining hissiy tajribalarini kengaytiradilar. Bu esa, o'z

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

navbatida, ularning empatiya qobiliyatini yanada kuchaytiradi. O'quvchilarning hissiy intellektini rivojlantirish orqali, didaktik drama jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishda ham foydali bo'ladi. Shunday qilib, empatiya nafaqat shaxsiy rivojlanish uchun, balki jamiyatdagi ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash uchun ham zarurdir. Didaktik drama orqali empatiyani rivojlantirish, ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biri bo'lib, o'quvchilarga boshqalar bilan samarali muloqot qilish imkonini beradi. Empatiya tushunchasi insonlarning bir-birini tushunish va his-tuyg'ularini baham ko'rish qobiliyatidir. U shaxslar o'rtasidagi munosabatlarni kuchaytiradi va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Empatiya, shuningdek, sog'lom munosabatlar o'rnatish va stressni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Didaktik drama yordamida empatiyani rivojlantirish jarayonida o'quvchilar turli rollarda o'zlarini sinab ko'rishadi, bu esa ularning boshqalar his-tuyg'ularini tushunish qobiliyatini oshiradi. Ushbu metod, o'quvchilarni ijodkorlik va fikrlashga undab, ularning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Emotsional barqarorlik: ta'rifi va o‘rganilishi

Emotsional barqarorlik tushunchasi shaxsning his-tuyg'ularini boshqarish va muvozanatda saqlash qobiliyatini anglatadi. Bu, o'z navbatida, stressga bardosh berish, muammolarni hal qilish va ijtimoiy aloqalarda samarali bo'lish uchun zarurdir. Ta'lim jarayonida emotsional barqarorlik o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatlari, ijtimoiy munosabatlari va umumiy farovonliklari uchun muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar o'z his-tuyg'ularini tan olish va boshqarish qobiliyatini rivojlantirgach, ular ta'lim jarayonida yanada faol ishtirok etadilar va o'z bilimlarini yanada samarali tarzda oshiradilar. Didaktik drama metodologiyasi bu jarayonda o'quvchilarga o'z his-tuyg'ularini ifoda etish va boshqalar bilan o'zaro munosabatda bo'lish imkoniyatini beradi. Ushbu metod orqali, o'quvchilar turli ijtimoiy vaziyatlarda o'zlarini ko'rsatish, boshqalar his-tuyg'ularini tushunish va empatiya ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Didaktik drama shuningdek, o'quvchilarning ijodkorliklarini oshirib, ularni hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, emotsional barqarorlik ta'lim jarayonida o'quvchilarni nafaqat bilimlar bilan, balki shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalar bilan ham ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Emotsional barqarorlik tushunchasi shaxsning hissiy holatini boshqarish va stressga qarshi turish qobiliyatini anglatadi. Bu jarayon ta'lim muhitida o'quvchilarni yanada mustahkamlashga yordam beradi, chunki emotsional barqarorlik o'z-o'zini anglash, boshqalar bilan muloqot qilish va muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Didaktik drama esa o'quvchilarga o'z his-tuyg'ularini ifodalash, boshqalar bilan empatiya o'rnatish va turli vaziyatlarda emotsional javoblarni o'rganish imkonini

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

taqdim etadi. Bu jarayonda o'quvchilar o'z hissiyotlarini tahlil qilish va boshqalar bilan o'zaro munosabatlarini yaxshilash imkoniyatiga ega bo'lishadi, bu esa ularning emotsional barqarorligini oshiradi.

Konstruktiv muloqot: Asosiy ko‘nikmalar

Konstruktiv muloqot, shuningdek, o'zaro tushunish va hamkorlikni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu muloqot turida insonlar o'z fikrlarini ochiq va aniq bayon qilish, bir-birining fikrlariga hurmat bilan qarash va muammolarni birgalikda hal qilishga intiladilar. Didaktik drama metodikasi bu jarayonda alohida o'rin tutadi, chunki u o'quvchilarga turli rollarni o'ynash va vaziyatlarni simulyatsiya qilish orqali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Didaktik drama orqali o'quvchilar o'zlarini boshqalar o'rnida his qilib, ularning nuqtai nazarini tushunishga harakat qiladilar, bu esa empatiya va hissiy intellektni oshiradi. Ushbu metod, shuningdek, o'quvchilarga muloqotning turli usullarini, masalan, faol tinglash, savollar berish va to'g'ri javob berish kabi ko'nikmalarni o'rganishga imkon beradi. Konstruktiv muloqot o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini yaxshilash, jamoaviy ishda faollikni oshirish va muammolarni hal qilishda ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada, didaktik drama orqali olingan tajribalar o'quvchilarning shaxsiy va professional hayotlarida muvaffaqiyatli muloqot qilishlariga zamin yaratadi. Shunday qilib, konstruktiv muloqot ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni o'quv jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Konstruktiv muloqot tushunchasi o'zaro fikr almashish va muammolarni hal etish jarayonida samarali natijalarga erishish uchun zarurdir. Didaktik drama yordamida o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash, boshqalar bilan muloqot qilish va turli fikrlarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ushbu jarayon, o'quvchilarga muayyan vaziyatlarda rol o'ynash orqali, muloqotning turli jihatlarini tajriba qilish imkonini beradi. Natijada, didaktik drama orqali olingan tajribalar o'quvchilarning shaxsiy va professional hayotlarida muvaffaqiyatli muloqot qilishlariga zamin yaratadi. Shunday qilib, konstruktiv muloqot ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni o'quv jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Amaliyot: Didaktik drama darslari

Didaktik drama darslarini tashkil etishda o‘qituvchilar o‘quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olishlari muhimdir. Bunday darslarda o‘quvchilar harakatlar, rollar va vaziyatlar orqali o‘z fikrlarini ifoda etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Masalan, bir guruh o‘quvchilar muayyan bir ijtimoiy muammoni muhokama qilish uchun sahna yaratishlari mumkin. Bu jarayonda ular o‘z rollarini o‘ynab, muammoni turli nuqtai nazardan ko‘rishga harakat qiladilar. Didaktik drama darslari o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, chunki ular o‘z his-tuyg‘ularini va fikrlarini sahnaga olib chiqadilar.

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

Shuningdek, bu usul o‘quvchilarning guruhda ishlash ko‘nikmalarini ham mustahkamlashga xizmat qiladi. O‘quvchilar bir-birlari bilan muloqot qilib, fikr almashadilar, bu esa ularning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Didaktik drama darslari shuningdek, o‘quvchilarga tanqidiy fikrlashni o‘rganishga imkon beradi, chunki ular turli rollar va vaziyatlar orqali muammolarni hal qilish yo‘llarini izlaydilar. Bu jarayonda o‘quvchilar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham egallaydilar, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga katta ta'sir ko‘rsatadi. Didaktik drama, shunday qilib, o‘quv jarayonini yanada boyitadi va o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Didaktik drama darslari o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga, muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini oshirishga yordam beradi. Bu darslar, shuningdek, o‘quvchilarning jamoaviy ishlash qobiliyatini kuchaytiradi, chunki ular birgalikda faoliyat yuritishadi va bir-birlaridan o‘rganadilar. Masalan, rolli o‘yinlar orqali o‘quvchilar turli situatsiyalarni tasavvur qilib, o‘z fikrlarini ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ladilar, bu esa ularning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Natijalar va tahlil

Didaktik drama orqali olingan natijalar talabalar orasida empatiya, emotsional barqarorlik va konstruktiv muloqot ko‘nikmalarining rivojlanishini ko‘rsatadi. Ushbu jarayonlar orqali talabalar o‘z his-tuyg‘ularini boshqalar bilan baham ko‘rish imkoniyatiga ega bo‘lishadi, bu esa ularning boshqa insonlarga nisbatan tushunish va sezgirlik darajasini oshiradi. Emotsional barqarorlik, o‘z navbatida, o‘quvchilarning stressga chidamliligini va qiyin vaziyatlarda muvozanatni saqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Didaktik drama sizga o‘z hissiyotlaringizni boshqarish va muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni o‘rganishga yordam beradi, bu esa o‘quvchilarning shaxsiy o‘sishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Konstruktiv muloqot ko‘nikmalari esa, talabalar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni kuchaytiradi, chunki ular fikr almashish, bahs-munozara qilish va birgalikda yechimlar topish jarayonida faol ishtirok etadilar. Bu jarayonda o‘quvchilar o‘zaro fikr almashish orqali nafaqat o‘z bilimlarini kengaytiradilar, balki boshqalar bilan qanday muloqot qilishni ham o‘rganadilar. Natijada, didaktik drama ta’lim jarayonida nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsiy va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Didaktik drama orqali olingan natijalar talabalar orasida empatiya, emotsional barqarorlik va konstruktiv muloqot ko‘nikmalarining rivojlanishini ko‘rsatadi. O‘quvchilar turli rol va situatsiyalarni o‘zlashtirish jarayonida boshqalar hissiyotlarini tushunish va qabul qilish qobiliyatini oshiradilar. Bu jarayon, shuningdek, emotsional barqarorlikni ta’minlashga yordam beradi, chunki o‘quvchilar muammolarni hal qilishda va muloqotda o‘z hissiyotlarini boshqarishni o‘rganadilar. Natijada, didaktik drama

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

ta’lim jarayonida ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga salmoqli hissa qo‘shadi.

Xulosa

Maqolaning asosiy xulosalari shundan iboratki, didaktik drama ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu metod yordamida o'quvchilar nafaqat bilim olishadi, balki o'zlarini ifoda etish, jamoaviy ish olib borish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Didaktik drama o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va ularning o'zaro muloqoti orqali o'zaro tushunishni kuchaytiradi. Bunday yondashuv, shuningdek, o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini oshiradi va ularning o'z qiziqishlari hamda qobiliyatlariga mos keladigan faoliyatlarga jalb etilishiga yordam beradi. Ta’lim jarayonida didaktik drama metodlaridan foydalanish, o'qituvchilarga o'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olish imkonini beradi, bu esa har bir o'quvchining o'ziga xos shaxs sifatida rivojlanishiga xizmat qiladi. Tavsiyalar sifatida, o'qituvchilar didaktik drama elementlarini o'z darslariga kiritishlari, shuningdek, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan faoliyatlarni amalga oshirishlari kerak. Bu jarayonlar nafaqat o'qitish sifatini oshiradi, balki o'quvchilarni yanada faol va mustaqil o'ylovchi shaxslar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Didaktik drama, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular o'zaro hurmat va tushunishni rivojlantiradilar. Maqolaning asosiy xulosalari shundan iboratki, didaktik drama ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishda muhim rol o'ynaydi. Bu usul, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish bilan birga, ularning hissiy tajribalarini kengaytiradi. O'qituvchilar didaktik drama texnikalarini o'z darslariga kiritish orqali o'quvchilarning diqqatini jalb qilishlari va ularni dars jarayonida faol ishtirok etishga undashlari mumkin. Ta'lim jarayonida didaktik drama orqali o'quvchilarga o'z fikrlarini ifoda etish imkoniyatini berish, ularning o'zaro munosabatlarini mustahkamlashga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Xudoyberdiyeva, D. (2020). Didaktik drama: nazariya va amaliyot. Ta'lim va innovatsiyalar.

2. Karimov, A. (2019). Empatiya va emotsional intellekt. O'zbekiston psixologiyasi.

3. Ismoilov, R. (2021). Konstruktiv muloqot ko‘nikmalari. Ta'lim va tarbiya.

4. Tursunov, M. (2022). Didaktik metodlar va ularning ta'limdagi o'rni. O'zbekiston ta'limi.

5. Abdullaeva, S. (2023). Emotsional barqarorlik va uning rivojlantirish yo'llari. Psixologiya va ta'lim.

6. Qodirov, J. (2021). Drama va ta'lim: yangi yondashuvlar. O'zbekiston pedagogikasi.